

EMLÉKBESZÉD
VÁLLAS ANTAL

KÜLSŐ TAG FELETT.

GALGÓCZY KÁROLY

LEV. TAGTÓL.

(Olvasta az összes ülésen 1874. deczember 21-dikén.)

BUDAPEST, 1875.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia bérházában.)

EMLÉKBESZÉD

Vállas Antal

k. tag felett.

GALGÓCZY KÁROLY.

1. tagtól.

(Olvasta az összes ülésen 1874. decz. 21-kén.)

Akadémiánk kegyeletes szokását teljesitem, midőn Amerikában elhunyt tagtársunk Vállas Antal felett emlékbeszédet mondok. E kegyeletes szokás két czéllal kapcsolatos: egyik a megemlékezés elhunyt tagtársainkról; másik, hogy az emlékbeszédben összefoglalt életirási adatgyűjtemény egykor irodalmunk történetének leghitelesebb kútforrása legyen.

Én ismertem Vállast személyesen; sőt kis mértékben részt vevén az általa németből magyarra átdolgozott Galetti fordításában, némi egybeköttetésem is volt vele. Azonban főkép azon körülmény, hogy ő már 23 évvel ezelőtt elhagyta hazánkat, szolgáljon mentségemül, ha nem leszek képes oly kimerítő életírást nyújtani, mint melyet e kettős cél tekintéből óhajtanék; annyival inkább, mert emlékbeszédem tárgyát, nagy terjedelmű munkássága mellett, egy igen sok változáson átment élet története képezi.

Vállas Antal a pest-terézvárosi rom. kath. szülöttek anyakönyvében találtató bejegyzés szerint 1809 május 18-án született Pesten. Atyja Vállas János polgár és bérkocsis, vagy szekeres (civis, auriga); anyja Weidl (a beírás szerint Weidling) Terézia volt. Ezek úgy látszik szegény sorsuak voltak, mert ő maga 1838 junius 13-ig terjedőleg akadémiánk levéltárában hátrahagyott önéletírásában, bár születését ugyancsak a fennebb mondott napra megemlíti, de szüleiéről s

tanulása közben azoktól élvezett segítettésről, nem emlékszik, sőt mint kiderül, kiképeztetését saját erején, önszorgalommal eszközölte. Iskoláit különben a gymnasialis osztály befejezéseig Pesten végezte. 1824 october 5-én a kegyes szerzetbe lépett, melyben két próba évet Trencsénben töltött, tanulmányaiban oly eredménnyel, hogy e két év eltöltése után Sátoralja-Ujhelyre második osztálybeli tanárnak neveztetett ki, midőn alig volt még 17 éves. Itt megismerkedett Kazinczy Ferenczcel. Már eredetileg volt Vállasban némi költészeti hajlam. A Kazinczyval kötött ismeretség ezt növelte benne, s elkezdett szerencsét kísérteni a költészet terén. De még inkább hatott reá ezen ismeretség a görög classikusok olvasása körül.

Mielőtt a szerzetesi fogadalom letételére került volna a sor, Vállas 1827. september havában kilépett a kegyes szerzetből. Kassára ment iskoláit folytatni, hol a közelebbi évet töltötte. Itt tanárai voltak: Szidor Antal, Szerenka és Magyar; különösen kedvelt tanulmánya a görögnyelv és számtan. Az 1828—29-diki iskolaévben, ugyancsak tanulmányai folytatásában, ismét Pesten találjuk. Itt újra összejött Kazinczyval, ki megint a szépirodalomra kezdte ösztönözni: de ő ekkor már kéziratban volt magyar költeményeit elégette s a philosophiai tanfolyamon főkép mathesisre adta magát.

A philosophiai cursus végezése után pályaválasztás állott előtte. Habozott: valjon jogi pályára térjen-e, vagy orvosira. Utóbb az orvosira tért; azon elhatározással, hogy a jogi tudományokat magán uton végzendí. Azonban csakhamar reá unt az orvosi pályára is. Sokallotta még 5 évig nyelni a tanuló-padon az iskolaport, ki egyszer már maga is tanár volt. Ennek következtében inkább bölcsészet-tudorsági szigorlatokra készült; és erre vonatkozólag az első szigorlatot 1830. augusztus folytán le is tette.

Időközben még 1829-ben megismerkedett b. Eötvös Józseffel és b. Palocsay Tivadarral, kiknek a görög nyelvből leczkéket adott, s kikkel kötött ismeretsége azután nevezetes befolyást gyakorlott további életpályájára. Jelesen b. Eötvös József ismeretsége s befolyásos pártfogása Vállas irányában az

utolsó időkig megmaradt ; b. Palocsay Tivadarral kötött ismeretségének közvetlen következtése pedig az lett, hogy az első philosophiai szigorlat végeztése után b. Palocsay Ferdinand hívta meg második fia, Sándor nevelésére, mely meghívást elfogadván, 1830 vége felé a báró Palocsay családdal Bécsbe költözött ; hol a nevelőség mellett tanulmányait is folytatván ott hallgatta Baumgartnert, Ettinghausent, Jaquint és Chermákot. 1831 vége felé letevén a bölcsészeti tudományokból a második szigorlatot, bölcsészeti tudóságot nyert.

1833-ban kellemetlen szerelmi viszony folytán elhagyá a b. Palocsay házat és Bécsset. Lejött Pestre s itt irodalmi működéshez fogott. De csakhamar visszakérült ismét Bécsbe, akkori vice-kanczellár b. Eötvös Ignác házához, annak fia, Dénes nevelése folytatására. Ennek folytán — mond ő maga — »benső fájdalmak közt tölték ismét három évet Bécsben.« Ez idő alatt Kudriaffskytól hallgatta az építészeti tudományokat a polytechnicumban.

1836-ban elhagyván b. Eötvös Ignác házát is, oly elhatározással költözött vissza Pestre, hogy itt különösen az irodalom körül érvényesítse szerzett szakképzettségét ; mi okból kirekesztőleg az irodalomnak kezdett élni. Már előbb volt egy pár nyomtatásban megjelent munkája. Jelesen : Egy óda Magyar professor tiszteletére, Kassán Wéber Károly betűivel 1827 ; Négy német költemény, Pest Patzkónál 1829 ; Rövid értekezés a napóra készítéséről, Pest Landerernél 1833. Ezután pedig következő nevezetesebb munkáival találkozunk : 1. Toldalék a társasági számvetéshez ; Tudom. Gyűjt. 1836. 2. A bécsi mértékrendszer. Tudománytár 1836. 3. Legujabb mathematicai magyar literatura. Ugyanott. 4. Logarithmusok Tudom. gyűjt. 1837. 5. Mennyiségtudományi tételek. Tud. tár 1838. Ezeken kívül több, részint tudományos, részint critical tartalmú dolgozat a következő folyóiratokban : Athenaeum, Figyelmező, Tudománytár, Tudományos-gyűjtemény, Ismertető, végre Humorist (von Saphir).

Legelső önálló rendszeres műve : Egyetemes számtan Pesten 1838. Beimel József betűivel látott napvilágot. Ezt megelőzte kéziratban : »Felsőbb egyenletek egy ismeretlen-nel,« melyet még 1836-ban kezdett írni, s 1837-ben akadé-

miánkhöz adván be kiadás végett, azzal oly feltűnést okozott, hogy az 1837. sept. 7-ki nagy gyűlésen előbb ugyan levelező tagnak választatott meg, azután ugyanazon gyűlésből az igazgatóságnak rendes tagságra ajánltatván, az igazgatóság, sept. 9-diki gyűlésén az ajánlat indokaiban megnyugodott, és őt a mathematicai osztályban második rendes taggá nevezte ki. E munka azonban csak később 1842, illetőleg 1848-ban jelent meg, és pedig az eredetitől eltérő sok pótlással és változtatással; mert mikép előbeszédében maga mondja, midőn 1836-ban a munkát irni megkezdette, s az akadémia azt 1837-ben kéziratban nyomtatás alá elfogadta, akkor a felsőbb egyenletek megfejtése körül a Fourier módszerénél czélszerűbb még feltalálva nem volt, s különösen Magyarországon a páratlan fontosságú mathematicai tudományok még csekély méltatásban voltak részesítve, úgy hogy a munka eredeti alakjában is itt e téren nevezetes hézagot pótolni volna. De mire, egy részben némely közbejött akadályok, más részben épen magának Vállasnak több rendű elfoglaltatása és Pestről távolléte miatt, 1841-ben nyomtatásra került a dolog, a közben esett idő alatt oly gyors és óriás haladást tett e tudomány, hogy nem csak egy előismereti szakasszal, hanem a Horner és Graefte feloldási módjával is megkellett azt toldani. Sőt mire a két erős füzetet képező munka nyomtatása 1848-ban teljesen elkészült, akkorra egy külön önálló művet képező pótlék is járult ahhoz német nyelven »Beitrag zur Auflösung der höheren Gleichungen. Wien 1843« czim alatt, mely Schulz v. Strasznitzky methodusát tárgyalja, kapcsolatban a Fourier-féle módszerrel.

1837/8-ban Vállas az »Ismertető« szerkesztésében Fényes Eleknek volt munkatársa. 1838-ban a Batthyányi Gusztáv és Kázmér testvér grófok, és gróf Károlyi Lajos által Rohonczon Klauzál Imre vezetése alatt alakított felsőbb gazdaképző intézethez hivatott meg a mennyiségtudományok tanszékére s itt foglalkozott a jeles, de korán megszűnt intézetnek 1840-ben történt feloszlásáig. Itt írta, több természet-tudományi apróbb közlemények mellett, melyek az »Astronomiai naplóban« láttak napvilágot, »Az égi és földtekék használata« czimű munkáját, mely Bécsben Sollinger J. P. betűivel 1840-ben nyomtatván ki, czimlapján nem viseli ugyan az ő

nevét, miután Nagy Károly tudós hazánkfia által az elemi oktatás különféle tárgyaitól kiadott kötetek közt jelent meg: de az előbeszédben maga Nagy Károly által e szavakkal: »E könyvecskét (252. l. 3 mértani és csillagászati táblával), mely mind az égi, mind a földtekére nézve egyaránt használható, Dr. Vallas Antal volt szives, kérésemre írni«, az ő munkájának ismertetik el.

Rohonczi-ról visszatérvén Pestre 1841-ben »Egy felállítandó magyar központi műegyetemről« szóló röpiratot bocsátott közre, mely ugyane tárgyban az országgyűlés elé szánt emlékiratot képez, tagja levén Vallas az e tárgy felett Pest megyénél folyt bizottmányi tanácskozmányoknak is; az astronomiai naplóban a »magasság mérésről« értekezett; tevékenyen közreműködött a Dr. Balogh Pál által hasznos ismeretek terjesztése végett kezdeményezett egyesület alakításában, melyből csakhamar az »Iparegyesület« nőtt ki magát. Ugyancsak 1841-ben a hasznos ismeretek terjesztésére egyesült férfiak által az ugyanakkor Párisban tartott műkiállításra biztosul küldetvén ki, ott főfigyelmét az iparművekkel megismerkedésre fordította, s felhasználván az alkalmat Franciaországon kívül Angolország és Belgium meglátogatására is, szerzett ismereteit később a gyakorlat terén is hasznos eredménnyel érvényesítette. Ugyanis hazajövele után működésének igen nevezetes részét, a szerencsésen megalakult iparegyesület kebelében az iparos ismeretek terjesztésére szentelve részt vett az iparegyesület által 1842, 1843 és 1845-ben tartott iparműkiállítások rendezésében; 1843-ban midőn az iparegyesület az iparos osztálynak részint műhelyi foglalkozásával, részint forgalmi szükségével kapcsolatos szaktudományokból iskolai előadásokat rendezett, a természet és erőtan előadása bizatott reá. Majd az egyesület kebelében különböző szakosztályok keletkezvén, az 1844 december 12-én megalakult természet és vegytani szakosztályjegyzőjévé választott meg. E jegyzőséget azonban 1845 jan. 6-án Nendtwich Károlynak adta át, s ő a január 30-án Jedlik Ányos elnökle alatt megalakult mechanikai szakosztály jegyzőségét fogadta el. Ugyanazon év ápril havában az egyesület »Heti lap« czim alatt egy közzéadásági, ipar és kereskedelmi szaklapot, — ily nemben ma-

gyar nyelven az elsőt — indítván meg, annak szerkesztése szintén Vállásra bízott, melyet ő ugyanazon év december haváig vezetett; akkor azt Wargha Istvánnak adván át, mikép a Wargha István által ez iránt közrebocsátott első előfizetési hirdetés alján mondja: »lemondván a Hetilap szerkesztéséről főkép azért mivel a practicus életnek az ipar mezején igen nagy mértékben föltűnő surlódásait megutáltam.« Sőt 1846 elején az iparos előadások megindítása óta elfoglalt természet és erőtani tanszékről is, melyet az Iparegyesület jegyzőkönyvi elismerése szerintt: »szaktudományában avatottsággal, a kísérleteknél biztos ügyességgel és ügyszeretettel töltött be«, egyéb elfoglaltatása miatt lemondott, valamint az egyesülettől szintén visszavonult.

Az egyéb elfoglaltatás, több főrangú családok gyermekei körül házi nevelés teljesítésében és különösen az irodalomnak folyvást nagyobb körre terjedő művelésében állott. Ekkor folyt többek közt Rosty Pálnak, akadémiánk legközelebb elhunyt levelező tagjának nevelése, kit atyja a b. Eötvös családdal volt egybeköttetésből folyólag, egyenesen Vállas házához adott. Az irodalmi téren a Hartleben Konrád Adolf könyvtáros kiadásában kezdett vállalkozások vették legtöbb idejét igénybe. Ilyenek: a) Galetti J. G. H. egyetemi világismerete, Cannabich által meg bővitve és Magyarországhoz alkalmazva, melynek az előtervben foglalt 10 füzetéből 1844 folytán három füzet jelent meg; később azonban ezen munka félben maradván, 1856-ban Falk Miksa által dolgoztatott újra s végeztetett be 14 füzetben; b) Számvetés elemei, írta Vállas Antal Pesten 1846. Hartleben K. A. tulajdona, mely az Iparegyesületnél 1843—45 folytán tartott számtani leczkék modora szerint iratott; c) Uj kézi- és iskolai atlasz, mind földirati, mind statistikai jegyzetekkel megtoldva, ujság olvasók és tanulók számára, melyet második kiadás alá ugyancsak Falk Miksa dolgozott át 1855-ben; d) Nemzeti encyclopaedia avagy Magyarországnak és Erdélynek állami, földrajzi és történeti nevezetességei szótár alakban 1848. Ebből megjelent hét füzet, akkor a forradalmi események miatt félbenszakadt s folytatva azóta sem lett.

1848 június 18-án b. Eötvös József vallás- és közokta-

tási miniszternek 1965 sz. a. kelt kinevező levele által Vállas a pesti kir. egyetemhez a mennyiségtan rendes tanárának neveztetett ki. Ekkor jelent meg tőle csak autographirozottan »Elemi tértan, tanítványai számára írta Vállas Antal. Pesten 1848.« Az egyetemi tanárságot azonban csak 1850 mártius végéig viselhette; mert a forradalom legyőzése után következett ideiglenes kormány főnökének, báró Geringernek, ki a magyar kormány által kinevezett minden tanárt csak helyettesnek tekintett, 1850 mártius 4-ről 306. sz. alatt az egyetemi tanács elnökéhez intézett átiratta által azon indokolással, hogy Vállas előző életéről és egybekötöttéseiről nyert értesülései az ő további alkalmazását az egyetemnél meg nem engedhetővé teszik, tanársága s ugyanazon hó végével tanári fizetése is beszünttetett. Ez a nélkül érte Vállast, hogy a forradalomban valamely tevékenységet fejtett volna ki; sőt köztudomásilag egyike volt ő e tekintetben a legkevesebbet szerepelt egyéneknek. Mégis tanárságának ily módon elvesztése lett többek közt egyik fő oka rövid időn erre bekövetkezett kivándorlásának.

Ennyi különféle széles körű és sok változáson átment tevékenység közt közvetlen akadémiánk irányában is vannak Vállasnak érdemei; mert míg köztünk élt, ennek legszorgalmasabb látogató és értekező tagjainak egyike volt, számos fontos és jeles értekezéssel gazdagítván az idevágó működés leltárát. Különös megemlítést érdemel értekezései közt az 1844. mar. folytán három kis gyűlésen tartott értekezése a tudóstársaságokról és a magyar tudós társaság reform kérdéséről, melyben a tudós társaságok hivatását fejtegetvén, s a régi és közép kor tudós testületeinek átalában, különösen az alexandriai muzeumnak, majd a keleti népek tudós társaságainak, továbbá az olasz, francia, angol, német s orosz akadémiának történeti ismertetését adván elő, ennek akadémiánk reform kérdésében is ugyanakkor egy több részben sikerrel működött bizottság lett eredménye. Az 1847 január 11-diki közgyűlésen ezen czim alatt értekezett: »Győry módjáról az egyenletek alábbszállításában«, Győry Sándor rendes tag megelőző értekezésének több tételait czáfolván s igyekezőn kiigazítani. Ugyanezen év május 10-ki kis gyűlésen »A physikai magasság mérésről«, a július 5-dikin

»Az 1847-ik évi napfogyatkozásról« olvasott fel értekezést. Buzgó működése még a forradalom után is átjött. 1850 július 20-án »A való és egész gyökü felsőbb egyenletek feloldásáról« értekezett, Dr. Árenstein Józsefnek előző évben ugyan-e tárgyról tartott értekezése némely tévedéseit mutatván és igazítván ki. Az 1850 december 9-diki kisgyűlésen »A különbségek és sommak theoriájának több alakzatai« czim alatt tartott értekezést, s ezzel van be fejezve egyszersmind közvetlen résztvevő működése is köztünk. Mert 1851 első negyedében jelen volt ugyan még három kisgyűlésen, legutóbb 1851 márt. 1-én : de leltárunkban későbbi működése nem fordul elő.

Magyarországot végkép ugyancsak 1851 őszén hagyta el, akademiánk magán ajánló leveleit is vivén magával. Már 1853-ban Észak-Amerikában Louisiana fővárosában Uj-Orleansban talkozunk vele. Onnan irt ekkor Pulszky Ferencz urhoz, ki már akkor Amerikából visszatérvén, Londonban volt; és panaszolván sorsát, miszerint az akadémia ajánló leveleivel sem boldogul, kérte, hogy adna ő is mellette ajánló levelet némely személyes ismerőseihez, mit Pulszky részére ugyancsak Uj-Orleansba meg is küldött.

Midőn akademiánk 1858-ban rendszeres működését újra megkezdette, már Uj-Orleansban az ottani tudományos akadémia titkára volt. Így iratott át ugyanazon évi naggyűlésünkön december 16-kán báró Eötvös József akkori alelnök urnak, az ő saját kívánsága, szerint tett, bejelentése folytán akademiánk rendes tagjai közül a kültagok sorába.

Külföldi működéséről keveset tudunk. Hazánkból távozása óta velünk nem érintkezett. Csak akademiánk boldogult elnökével, b. Eötvös Józseffel váltott néha levelet, a régi ismeretség jogán. Rosty Pál néhai tagtársunk közléséből, ki őt az ötvenes évek utóján, Amerikában tett utazása közben Uj-Orleansban családi tűzhelyénél meglátogatta, tudjuk, hogy uj hazájában, az előbb követett róm. kath. hitről, az evangelica lutherána hitre tért át; sőt az uj-orleansi német evangelica hitközség papjává lett, s látogatása alkalmával Rosty Pál igen buzgó és épületes modorban tartott egyházi szónoklatot is hallgatott tőle. Állítása szerint különösen az imádkozásban igen lélekemelő buzgó modor fejelett ki nála, papi sajátságai

közt. A mag, mely ifju korában a kegyes szerzetből kilépése folytán, ki nem kelhetett, ekkép öregségére növekedett a megnyugvás életének csemetéjévé.

Később megismerkedett Polk Leonidás anglicanus püspökkel, kinek eszközzésére 1860 végén a Tennessee állam részére a louisianai álladalmi katona egyetem igazgatója Sherman William vezetése alatt felállított katona nevelő egyetem igazgató tanárává lett. Ekkor már kitörőben volt az amerikai egyesült államok északi és déli részei közt 1861-től 1865-ig a rabszolgaság kérdése miatt lefolyt polgárháboru, mely Lincolnak 1861 martius 4-dikén státus elnökké választatása után csakhamar, t. i. april 12-én Sumter erősségnek a déli secessionisták által történt elfoglalásával ténylegesen ki is ütött. A háboru kiütésekor Sherman azonnal figyelmeztette Vállast, hogy tétlen ők sem maradhatnak; a pártok közt minden esetre választaniok kell; és Sherman elhagyván hivatalát egyenesen Washingtonba ment, hol májusban ezredessé, a secessionistákkal julius 21-dikén volt bull-runi legelső nagy ütközet után pedig, mely a kormányra nézve ugyan vesztett csatát képezett, de hol Sherman magát mégis nagyon kitüntette, osztály tábornokká neveztetett ki, s az északi résznek e háboruban legtöbb hírnevet szerzett tábornokai egyike lett. Vállas azonban egyszerűleg a tudomány emberé kíváncván maradni, különben sem levén katona, sem egyik sem másik részen nem avatkozott a háboruba, hanem helyt maradván folytatta tanítását, míg nem tanítványai is fegyvert fogtak s tantermeit üresen hagyták. Erre rövid időn még nagyobb szerencsétlenség következett. Mert a háború heve Tennesseeere is kiterjedvén, az intézet az ellenséges csapatok által feldulatott, sőt Vállas maga is minden vagyonával kizsákmányoltatás és felégettetés alá került. Ezt Vállas a szerencsétlenség után egy levélben panaszlotta el b. Eötvös Józsefnek, melynek tudására én Pulszky Ferencz tagtársunk szives közléséből jutottam.

Igy került vissza Vállas a háboru lecsendesedése után ismét Uj-Orleánsba, hol 1869 julius 20-án meghalt. Halálát akademiánk csak 1872-ben dr. Saffraneknek, utána az uj-orleansi akademia titkárának leveléből tudta meg, ki ugyan-

azon akadémiának kiadásainkból megküldeni szokott cserepéldányok megköszönése alkalmával tette erről a jelentést.

Önszorgalommal szerzett s folytonos erélyvel gyarapított alapos szakképzettség, gyors és tiszta felfogásu értelem, fáradhatlan s kitartó szorgalom voltak Vállas Antal tulajdonai. Ezt igazolja ismertetett munkássága eredményének tömege is. Különösen az által vivott ki ő magának tagadhatlanul kitünő helyet a magyar tudományosság mezején, mert azon legtehetségesebb s legtöbb sikerrel működött kevesek egyike volt, kik a legnagyobb horderejű gyakorlati tudománynak, a szám- és erőműtannak meghonosításában, azután különösen az iparnak tudományos alapokon emelésében szerepeltek első úttörőként. Azonban a nyughatatlan természet folyvást változásra ösztönözte, mely ösztöne annál nagyobb mértékűvé fejlett, mivel elismert alapos tudományossága a változatosság terén is részére mindig új meg új állást és hatáskört vívott ki. Szülőföldéről távozásával kevés kebelbarátot hagyott itt hátra. Pályatársaival különösen nem levelezett. Ez okozza főképp, hogy új hazájában folyt életéről nagyon keveset, leginkább csakis annyit tudunk, a mennyi akademiánk boldogult elnökéhez, b. Eötvös Józsefhez néha irt közleményeiből másoknak is tudására jutott. Különösen nem ismerjük Amerikában szerzett műveit, nem az irodalom terén ott kifejtett működését; pedig igen vallószínű, sőt bizonyos, hogy Vállas irodalmi tevékenység nélkül ott sem volt. De ismerjük és tudjuk azt, hogy közülünk távozásával a magyar tudományosság s akademiánk egy tehetséges buzgó tagot veszített benne, új hazája, az új világ pedig olyan tagot nyert, ki ott is kivívta magának a megillető működési tért s a magyar tudományosság tekintélyének szintén méltó emelésére szolgált. Nyugodjanak porai békével!

Ezen emlékbeszéd megtartása után Xantus János akadémiai tag ur, ki Vállással New-Orleansban személyes ismeretségben s érintkezésben volt, a »Reform« 1875-diki 3-dik számában, ehhez a következő potlást közölte:

»Vállas Antal 1851-ben vándorolt ki egyenesen New-Orleansba, hol egy német egyházközség papja volt, s neje egyuttal iskolát tartott, melyben a községbeli leánykákat tanította. 1853 elején megútván az iskolamesterséget és pap-ságot, kivándorolt Nicaragua köztársaságba, s a San-Juan folyó egy mellékágán, a szintén hajózható Sarapiqui folyón megvett egy las Caduaiias nevű kávé- és kakao-ültetvényt, s itten családjával körülbelöl 15 hónapig mint ültetvényes élt. Azonban az ország Walker filibuster betörése következtében tökéletes anarchiába sodortatott. Vállas munkáit elvitték katonáknak; sőt néhány lovát is lefoglalták államczélokra s csak nyugtával fizették ki. Így eladta az ültetvényt, úgy szólván ingyen, s visszautazott New-Orleansba 1854-ben. 1854-től egész a nagy háború kitöréseig Vállas folyvást egy hajózási magántanodát tartott, hol a tengerész pályára készülöket tanította; sőt kormányosok és segédkapitányok számára is nyitott tanfolyamot. Ezt igen sokan látogatták. Népszerűek voltak az előadások, Vállas bizonyítványai a hatóságok által is elfogadtattak; s örömet alkalmaztak hajó tulajdonosok s társaságok tisztet, kik Vállas bizonyítványaival jelentkeztek. Ez időben magamon (Xantuson) kívül Nemegyey Bódog alezredes, Koszta Gergely, s még egypár magyar (Puneky, dr. Kisfy stb). voltunk New-Orleansban, s minden délután Vállasnál volt összejövetelünk; sőt néhányan többek közt magam is (Xantus) egy pár hajózási tanfolyamot végig hallgattunk, s hajózási képességi bizonyítványt is kaptunk, mely nagy hasznunkra vált útóbb. 1857-ben Vállas összeszedte a New-Orleansban levő tudományos férfiakat (mi közben a hajózási tanodát folyvást tartotta) s a már létező igen kisszerű természettudományi akadémiát átalakították »Tudományok akadémiájává,« mely-

nek ő titkára lön, s egyik legszorgalmasabb dolgozó tagja. E sorok írója — Xántus — szintén Vállas ajánlatára választotta meg ezen akadémia tagjává 1859-ben. Ezen időben Vállas egy önnálló munkát is adott ki, mely több kiadást ért meg, czime: »Commercial Navigation.« Azontul évenként kiadott egy tengerészeti naptárt: Nautical Almanack czímen, mely vállalatok miedegyike igen jövedelmező volt. Nicaraguában léte alkalmával pedig a »New-Orleans Picayune« című nagy napilapban érdekes politikai, nemzetgazdászati és ethnographiai leveleket írt, melyeket szándoka volt külön kötetben kiadni, de nincs róla tudomásom, ha szándékát teljesítette-e. A nagy déli lázzadás kitörésekor Tennessee állam, mint egyik kolompos a lázzadó államok közt, egy katonai akadémiát állított fel, s Vállas, szerencsétlenségére elfogadta ezen akadémiában az igazgató tanári állomást. Utóbb Sherman (nem Sheridan) tábornok elfoglalta Tennessee államot, romba lövette a fővárost is, az akadémiával együtt Vállas mindene is a lángok martaléka lön. Ekkor ismét New-Orleansba ment az akadémiához, hol holtáig, mint titkár működött: de a hajózási iskolát már nem folytatta.«

Xántus ur e pótlása különösen három nevezetes eseményt tüntet fel: egyiket, hogy Vállas Nicaraguában ültetvényes is volt; másikat, hogy igen jó hírű és általános tekintélyű hajózási magán tanodát tartott; végre a mi legnevezetesebb, hogy a new-orleansi »Tudományok akadémiaját,« melynek a háboru után is titkára volt, ő alakította vagyis szervezte, az előbb létezett kisszerű természettudományi társaságból. Ugyane pótlás amerikai tudományos működésének némely részleteivel is megismertet bennünket. Mind oly tények, melyek csakugyan igazolják, hogy ő Amerikában is »kivívta magának a megillető működési tért s a magyar tudományosság tekintélyének szintén méltó emelésére szolgált«; ámbár élet-sorában a nagy változandóság ott is folyvást követte. Csak egy van, mi a pótközlés után zavarban látszik lenni; t. i. Xántus azt mondja, hogy Vállas egyenesen New-Orleansba költöztvén ki, ott kiköltözése első éveiben lett pappá. Rosty 1859 közepén járt nála, s személyes állítása szerint akkor hallgatott tőle egyházi beszédet. A két állítást Xántus urral személyes

beszéd után se tudtam összeegyeztetni. Rosty Pál már meghalt. De tiszta tény az, hogy ő csakugyan papságot is viselt. Xantus előadását összehasonlítván Pulszky ur közleményeivel, úgy mutatkozik, hogy ő akkor irt Pulszkyhoz midőn a papságra — mely, Xantus szerint egy kis fatemplomban — csekélyjövedelmű lehetett, ráunt: de a kért ajánló levél vagy már megkésétt, vagy azzal sem tudván sorsán javítani, így költözött ő tovább Nicaraguába; a kiköltözésre valószínűleg az ugyanekkor New-Orleansban irtóztató mértékben dühöngött sárgaláz is befolyván. Különben e kiköltözése 1853 közepére esik, miután épen Xantus adatai nyomán, május utóján még New-Orleansban volt. Ugyancsak Xantus ur további magán közlése szerint, Sherman nem volt egybeköttetésben az egyenesen Vallas igazgatása alatt állott tennesseei katona-egyetemmel; hanem mint a szabad statusoknak Louisiána állam régi fővárosában Baton-Rougeban levő katona-egyetemének igazgatója, érintkezett több ízben Vállassal, kit ő is tudományos tekintélynek tartott. Egyébiránt Vallas, ámbár a nagy háborúban tetteleges részt csakugyan nem vett, határozottan a déliek részén volt, azt állítván, hogy a rabszolgaság fenntartása Észak-Amerikában egyenesen a civilisatio érdekében mulhatlanul szükséges, mely tárgyban Xantusnak levelei is vannak tőle.

